

ԼՐԱԳԻՐ ԱԶԳԱՅԻՆ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԵՒ ԱՑԼՆ

ԱՐՄԵՆԻԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Ամբողջ 28րդ տարեշրջանի (1912 օգոստոս-1913 յուլիս) բաժնի տարեգրքին է 20 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 10 ֆրանգ, ԿԱՆԻՍԻՅԻ և Ամստերդամի բաժնի տարեգրքին է 2 ֆրանգ. Թիւրքիայի և Պարսկաստանի համար 1 ֆր. : Նամակ կամ դրամ զրկել այս հասցեով.
M. PORTOUKALIAN
Directeur du journal Arménia
MARSEILLE (France)

ԻՆ ՏԱՐԻ

Թիւ 15

1912 ՆՈՅԵՄԲԵՐ 13 ԴՆ.
(Հ. Յ. 1912 Հոկտեմբեր 31)

ԳԱՅՏԱՆՆԵՐ

Խմբագրութիւնը, եթէ հարկ համարի, համառօտելով և կառավարելով իր զինուորական գրութիւնները: Գործաւոր չէ վերագործունէլ չհրաժարուած ձեռագիրները:
Ծանուցումներ կը շարունակուին հայերէն և ֆրանսերէն լեզուով:
Ծանուցման 1 միլիգրամը 1 սանդղակարժէ. 1 լիւրագիրը 2 սանդղակարժէ:
Les annonces, en français et en arménien, sont reçues au bureau de la Rédaction: Place Alexandre-Labadié, 17.

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԴԱՐԱՆ

Նամակներ Թիւրքիայէն (Կ. պոլիս. — Տիգրանակերտ). — Հայերին համար դիմումներ ֆրանսական կառավարութեան. — Համառօտ տեղեկագիր ուսումնական եւ ցեղական մատակարարութեան վանքի նկատմամբ վարժարանին. — Տեղական. — Պայքարեան պատերազմը. — Զանազան լուրեր. — Կացութիւնը Կ. պոլիս մէջ. — Մեծ տիրութիւնները եւ Թիւրքիա. — Անտրիա եւ Սերպիա. — Օսմանեան ճորձաւարարութիւնը. — Ծանուցումներ:

ՆԱԽԱԿ ԹԻՒՐԻՔԻԱԿԱՆ

Կ. պոլիս, հոկտ. 20/2 նոյմբ.

Պոլիս կորուսած իւր երեսներէն չէն շող խանդավառութիւնը՝ սգաւոր երկոյթ մըն է առած հիմայ. տեղա. կան մամուլին՝ զբաղնութեան ներքէ հրատարակած հակառակի լուրերուն հակառակ, ժողովուրդը համոզում գոյացուցած է ալ ևս թէ ներկայ պատերազմը զարհուրելի կերպով աղետաբեր եղած է Թուրքիոյ հիմային և հողային ամբողջութեան: Ափրիկեան Տրիպոլիոյ անհաւաք խառնակ կորուստէն վերջ՝ հիմայ հակառակորդները կարգը կը թուրի եւրոպական Թուրքիոյ: Բացի վիճենտի մի քանի հրեայ թերթիւնէն՝ եւրոպական ամբողջ մամուլը զուրկ է ունէ խանդավառութենէ ի նպաստ Թուրքիոյ: Ինչպէս ի հարկէ զարնողներ շատ կ'ըլլան: Անգլիական խորհրդարանի իսկ իւր զանազան կուսակցութիւններով՝ լաիկ լաիկ մեծամասնութիւն մը կը ներկայացնէ հակառակ Թուրքիոյ, որոնք կերկր թէ կ'ազնն Թուրքիան տեսնել աւելի աննպաստ և իւր թշնամիներն աւելի նպաստաւոր դիրքերուն մէջ: «Թայմ» լրագիրը կը գրէ թէ այս պատերազմը ճակատագրական օրհասի կ'ըլլա մըն է Տաճկաստանի համար, որուն իշխանութիւնը արեւելի ու աւերի երկար օղակ մը եղած է միշտ...:

Քեանիւ փաշայի վարչապետ ան. անուամբ յուսոյ փոքրիկ շնորհ մը տուած է Թուրքիոյն՝ կերպով մը պրծիլ կարենալու համար պաշտ. նեան զինակիցներուն սուրբ խաչ. կրութեան անհղ ճակկերէն, շնորհիւ Անգլիոյ միջամտութեան:

Թուրք թերթերը մեծ ներդրումով կը զբուսանեն ու կը գովեն Հայ զին. ւորներուն պատերազմելու մարտական կարողութիւնները, աւելնելու Նըմայնելով զանոնք, որոնք Ալպ. նիւսի զինւորներուն հետ համահաւասար կտրիւնութեամբ պատերազմը են Մակեդոնիոյ ազգաբաշխներուն վրայ: Սոյն վիպութիւնները առողջները վերաւոր թիւրք սպայներ են, որոնք Պոլսոյ կարմիր Մահիկի հիւանդանոցներուն մէջ իրենց հիւանդի տնկողիներուն վրայէն, արտասուած թուր աչքերով խոստովանել են Հայ պատերազմի զիւրազանքներուն քաջագործութիւնները: Բայց առ ինչ օգուտ այս ամէնը՝ ապերախտներուն հանդէպ: Երբ մէկ կողմանէ հաղաւոր հայ զինւորներ ի գին իրենց սուրբ արեան և Հայ դիւանագէտներ՝ Նորասունկեան, Գաբանեան և այլք՝ իրենց քաղաքագիտական տաղանդին ուժով կը ջանան գէթ վերջնական կործանումէ մը փրկել Տաճկաստանը, անդին Բաղէ. շէն, Վանէն, Տիգրանակերտէն, Մըղերգէն, Կիլիկիան են. միշտ հայկական հարստահարութեանց, ջարդի, կողոպուտի և առանադուր լուրեր անպակաս են...:

Համարի և անոր բոլոր գիմակաւոր ու անդիմակ աշակերտներուն համատարբ եղող հակա-բարենորդ. չական 35 ամեայ քաղաքականութիւնը անհա կունենայ իւր հետեանքները. — քայքայում կայսրութեան, վարչական ապականութիւն, ջարդ, ապստամբութիւններ, պատերազմներ, անդամահատութիւններ, Պոլսեաններուն, Եգիպտոսի, Հայաստանի մէկ կարևոր մասին, Կրէտէի, կարգ մը կղզիներուն, Արաբիոյ մէկ մասին, Տրիպոլիոյ կորուստները, և հիմայ ալ եւրոպական Թուրքիոյ ճակատագրին է որ պիտի որոշուի Մակեդոնիոյ անհաւոր պատերազմին արեան բաղնիքներուն մէջ...:

«Տէլի-Մէլ» ի կը գրեն Պերլինէ թէ Ալպանիոյ ու Մակեդոնիոյ պիտի տրուին իշխանապետութիւններ, Պուլկարիա պիտի ստանայ Սթրումաի բերանը և Տէտէ Ազան, Սերպիա՝ Սկիպին ու Շէնքինի նահանգները, Սկիպին՝ Նովի-Պա.

զարն ու Շքոտրան, իսկ Թուրքիոյ պիտի մնան Լաթիքի նահանգը ու Պոլսոյ երկու նեղուցները: Երա. զիրենք են ասոնք որոնք սակայն պիտի լուծուին ընդհանուր վեհաժողովի մը մէջ. իսկ մեծագոյն վտանգը՝ անգամ մը որ պատերազմը վերջանայ, սահմանազուխներուն ճշտ. ման տանին է որ երևան պիտի դա. Հիմակահիմայ հաշտութեան ժամը որքան ուշանայ, քաղաքական ձեռնտու պայմանները այնքան աւելի պիտի նուազին Թուրքիոյ համար:

Պրանիա, Գումանիա, Վուլկէթ. լին, Նովի Բաղար, Բիւշիլինա, Կիլիկիա, Քէօքքիլիկ և Սկիպի ինկան Սերպիոյն ձեռքը որոնք չքախուժ մը դրեր են Սուլթան Մուրատի Գոսովի զաշտին մէջ գանուող գերեզմանին առջև: Սերպիոյ մէջ խըրախանքը և խանդավառութիւնը անկարագրելի է, կը գրեն թերթիւնը: Թուրք զինւորները իրենց նահանջին մէջ խժժութիւններ գործեր են ջարդելով Մերֆիլէի յոյն ժողովուրդէն 70 հոգի և խողովուրդ հինգ յոյն քահանաներ: Եւրոպական լրագիրներուն թղթակիցները կը գրեն թէ Աթէնքի, Պէլկրատի, Չէթիէի ու Սօֆիայի մէջ խեղացեալ խանդավառութիւն կը տիրէ ի լուր անօրինակ և հակայ յաղթութեանց որոնք տարուած են Թուրք բանակներուն վրայ Մակեդոնիոյ մէջ, գրաւելով անոնցմէ հազարաւոր թնգանոթներ, բիւրաւոր հրացաններ, միլիոնաւոր գումարներուն համարժէք եղող ազնւամթերքներ, վրաններ, ուտեստեղէններ, ձիեր, կառքեր, սուրբ, դիտակներ, ևն. ևն. Գրքը-Քիլիկի մէջ Պուլկարները նահանջ կեղծելով Թուրքերը առաջ քաշել են մինչև իրենց գնդացիներուն համոզութիւնը և ամբողջովին ոչնչացուցեր են զանոնք. ասոր վրայ Մահ. մուտ Մուխթար փաշա վհատած թողած է քաղաքը, որ հիմայ կը կոչուի «Լոզէնկրատ», այսինքն «այգեստաններուն քաղաք»։ Գրքը Քիլիկի Պուլկարներուն ձեռքն անցած աւարներուն մէջ կայ եղեր Սուլթան. նին կողմէ Մուխթար փաշայի նուր. ւած աղամանդակու սուր մը:

Պուլկար կառավարութիւնը պա.

տերազմի դաշտէն առած հազարաւոր թուրք դիւաններուն մէկ մեծ մասը յատկացուցեր է ճամբաներու շինութեան, մարդ զուլս մէկ ֆրանգ և օրուան ուտելիքը վճարելով իրենց: Ահա տնտեսելու և անդադար չինելու պատուական ձգտում մը որ հիմա. նական յատկանշիչներէ մէկն է պուլկար ժողովրդին:

Լիւլէ-Պուլկարի, Պազա-Լալիի, Գրքը-Քիլիկի անկումովը թուրք բանակապետները հիմայ փոխադրուած են Չորու և Չերքէ-Քէօյ, այնպէս որ Պոլսոյ արուարձաններուն մէջ է հիմայ որ կը մղուին պատերազմին արեւելի վերջին գրուագիւրը:

Անգլիական նաւատորմը Մարմարայի ջուրերուն մօտեցեր է, սպասելով ֆրանսական մարտանաւերուն, Պոլս մտնելու համար:

Խաւսեալ Թուրք պատերազմին ժամանակ ինքզինքին ուղարկ հայելիի մէջէն գիտող ազգայնամոլ Թուրքերը կը գոչեն թէ «ախ, պատահիկ մը հող ըլլա իտալիոյ և Թուրքիոյ միջև որպէս զի կարող ըլլայինք մինչև Համ քալել և ու այգեստան կարգաւորանքին իտալացիներէն կրած պարտութիւններին: Բայց հիմայ որ մեկտեղը ընդարձակ աշխարհ մը կայ ուր կեդրոնացուցած էին իրենց ամբողջ ոյժն ու կորովը, հոն տեղի ունեցած անախտութիւն պարտութիւնները և լախախուճները մանր մուր պետութիւններէ՝ զիրենք ամօթահար ըրած են...:

Պոլսոյ բոլոր կառքերը պատերազմին պատճառաւ կառավարութիւնը առած ըլլալով, հիմայ ալ քաղաքապետութիւնը սայլերն ու աղբիւսի կառքերն իսկ ժողոված է, առաջ մագաշտներն վերագործունէները փոխադրելու համար: Այս տխուր տեսարանը ահա մայ խորհել կուտայ թէ նոյն այս աղբիւսի կառքերովն եր որ Պոլսոյ ջարդերուն ժամանակ խողովուրդած Հայերը կը փոխադրենք զերեզմանատունները...:

Իսկիւտար ՏԻՐԱՆ-ԹԱՐԻՈՒՄ

ՆԱՄԱԿ ԹԻՐԻՔԻԱԷՆ

Տիգրանակերտ սեպտ. 20/3 հոկտ.

Տիգրանակերտի և Մարտինի միջև սուրհանգակի պէս երթեկող շորե-րեղան Տարվիլը տեղւոյս վաճառ-կաններուն հասցնելու պայմանաւ 250 լիւրա բերած միջոցին, նոյն դրամը քրիստոնէից վերաբերելը նկատելով՝ ճանապարհին զինքը կը կողոպտեն հուզկահար Բերտեբը, Տարվիլ բռ-նապետական սաստկութեան միջոցին լանդաւէրհանդիպած այգիսի դէպ-քի մը:

Գաղազեան Հանա եֆէնտիի ըս-պանիչ Տարվիլին թէ՛ ազատու-թեան և թէ՛ պայրամի շնորհա-ւորութեան առթիւ խումբախումբ այցելութեան երթողներն անոր ձեռ-քը համարելով՝ Հայ մը սպաննե-լուն համար զինքը Ղազի (յաղթող) կանուանեն եղբւր:

Սեպտ. 12/25ի իրիկունը Գէօռ իմամ անուանեալ հաշակաւոր աւա-զակը արդիւնաւ զենքերով զինւած և հեծեալ՝ քաղաքիս հարաւային դռնէն (Մարտին Գաբուսի) ներս մտած միջոցին, պահականցէն հրա-ման կըլլայ իրեն դադարելու իսկ ին-քը անաստելով կանցնի: Ոստիկա-նութիւնը զինք ճանչնալով՝ կը հե-տապնդէ, բայց ընկերները զինքը փախցնել կը յաջողին: Փախցնողնե-րը թէև ձերբակալուեցան, սակայն շնորհիւ Բէաքսիօնէրութեան ամենքն ալ իսկոյն ազատ արձակուելով իրենց պետին (Նիսիսի պէ) դիմաւորել զը-նացին, որ ինչպէս դրած էի նա-խորդ նամակովս, սեպտ. 12ին եկաւ: Բայց «Եկաւ» ըսել անցնել չըլլար, այստեղ քիչ մը կանգ առնել հարկ է, գործուածքները լաւ ըմբռնելու համար:

Գանի օրէ ի վեր թէ՛ քաղաքացի և թէ՛ զիւղացի դիմադնացներուն հետ նոյն օրը ուրիշ դիմաւորողներ ալ միանալով մեծ թափօր մը կազ-մուեցաւ, որ մինչև քաղաքիս պա-րիսպները կը հասնէր: Հազարաւոր հրացանաձգութեամբ օդը կը թնդա-ցունէին, բազմաթիւ կրօնական դը-շակներ ի ձեռին՝ կարգ կարգ չել-լոնք թմբկահարութեամբ և մըթ-աքներու տավով զուռնայով արքա-յովայել պատուով մինչև քաղաքիս կեդրոնը հասցնելէ զինի նորեկը իւր տունը առաջնորդեցին ուրախու-թեամբ և ցնծութեամբ: Այդ պա-րագային ինչ ահաւորաւոր պատեց քրիստոնէայ ժողովուրդը, անկարելի է նկարագրել: Այս ամենուն հան-դէպ՝ քաղաքին մէջ հրացանաձգու-թիւնը արգելիլէ զառ միւս ցոյցերուն անտարբեր դանդաղեցաւ այն կառա-վարութիւնը, որ 3 1/2 տարւոյ չափ տալի նոյն անձը 17 ընկերներով անարգօրէն և նախապահ ցոյցե-րով կ'ալօխ աքսորեց, որ ճանա-պարհին ինքը միայն յաղորդութիւն ունեցաւ Աղեքսանդրի փախչելու և անկէ ալ երթալ եւրոպական քաղաք-ներ չըլլելու իսկ ընկերները կ'ալօխ հասնելով՝ օմանք այնտեղ մեռան և օմանք ժամանակէ մը վերջը ազատե-

լով վերադարձան: և որովհետեւ ասոր յանցանքը կրկնապատկուած էր փախչելուն համար, ուստի բարձրա-գոյն հրամանաւ իւր թիւրքիա մուտքը արգելուած էր, մինչև որ ներկայ դահլիճի պրօպատիկէովը արգարանալով յաղթական վերա-դարձաւ:

Նախ Բէաքսիօնէրական, ապա քիւրտ գլխակի և ի վերջոյ իթիւ-ֆահանութեան անուան տակ գոր-ծող մարմինը սեպտ. 16/29ին լարան մը սարքեց, ուր ի միջի այլոց Նիս-զի պէյն ալ ատենախօսելով թէ՛ ըն-կերները ողորկեց և թէ՛ իւր հերո-սական աքսորի միջոցին Եւրոպայի մէջ տեսածները և իմացածները հա-ղորդելով ի գործունէութիւն յորդո-րեց:

Գօլիբան չընդհանրանալուն, բժիշկ-ները անունը դրին քօլէրին, որ փոխա-ցական հիւանդութիւն մը չէ եղբր-բայց և այնպէս օրական քանի մ'անձ զոհ կերթայ: Թէ՛ կառավարական և թէ՛ ընտանեկան զգուշութիւննե-րը կը շարունակուին:

Ճամբորդի մը բերած տեղեկու-թեան համեմատ, մեր գաւառներու վիճակը խիստ անհանդուրժելի դու-րած է: Գիւրտ պէյեր և աղաներ վերջին ծայր կը նեղեն ժողովուրդը, տարապարհակ ծառայութիւններ չա-փազանց կըլլան, սպանութիւններ, գողութիւններ, առևանգութիւններ, հուզկահարութիւններ սովորական դարձեր են: Հողային կենսական խըն-դիրը տահաւին աննկատ կը մնայ, խեղճ գիւղացւոյն հողը արգէն դրուուած է, ինքը տարին բոլոր անընդհատ աշխատելու պարտաւոր է, երբ արգիւնքը հրապարակ կուղայ, ութը բաժին կըլլայ, մին՝ կառավա-րութիւնը իբր տասանորդ կաննէ, մին ալ հողատէրը իճարայ անունով կը վերցնէ: Կը մնայ վեց բաժին, որուն կէսը հողատէրը իբր ընկեր կը կիսէ և միւս երեք բաժինն մէկն ալ սուպաշի, շահնա, քիլիբի, քահա-նայ, մլայ, վարժապետ, չելի, մու-րացիկ և այլն կը տանին, մէկն ալ գործաւորներուն հաղիւ բաւէ: Մէկ բաժին միայն կը մնայ պարտք վճա-րելու և հողագործ գիւղացին ինք իւր պարագայիւք ապրելու համար: Երբ արտադրութիւնը համար չգրեալ թէ ո՛ր գիւղէ:

Թէ՛ քաղաքային և թէ՛ գիւղա-յին կեանքէն ձանձրացած ժո-ղովուրդը հանգստանալու միջոց ընտրած է գաղթականութիւնը, ո-րուն հետամուտ՝ միշտ կը շարունա-կէ: Խոստացեալ բարեկարգութիւ-նը եթէ իրականանայ, անկէ ո՛րոնք պիտի օգտուին...:

Սեպտ. 18/1 հոկտ.ին մեր Առաջ-նորդ Ջաւէն եպիսկոպոս վերադար-ձաւ իւր կամայական պտոյտէն: Եթէ Պատրիարքարանի հրամանը չստի-պել իրեն, թերեւ տակաւին բացա-կայ մնար: Տեսնեմք թէ ինչ պիտի ընէ կարգադրելու համար այստեղ երեսի վրայ մնացած շատ մը աղ-բային գործերը:

ՀՐԱՉԵԱՅ

ՀԱՅԵՐԻՆ ՀԱՄԱՐ ԴԻՄՈՒՄՆԵՐ

ՅԻՐԱՆՍԻԱՆ ԿԱՌԱՎԱՐՈՒԹՅԱՆ

Փարիզական ծանօթ բանասէր և պատմաբան Տ. Կ. Բաւմալեան նոյեմ-բեր 2ին ներկայանալով Յիւստատի նախա-րարական և արտաքին գործերի նախա-րար Յ. Փուլեքարէին, մատուցած է Հա-յերի պաշտպանութեան համար խնդրա-գիր մը որի թարգմանութիւնն է հե-տևեւել:

Փարիզ, 2 նոյեմբ. 1912
9, rue Gazan

Տեառ նախարար,

Արեւելքի մէջ թուրք զօրքերուն և ամբոխին կողմէ կատարուած խեղ-դըժութիւնները բոլոր զգայուն սըր-տերը կը յուզեն, և ասոնք՝ Ասիա-կան թուրքիայի մէջ մօտեցնալ երե-ւան գալիք ջարդերու նախաբանը կը կազմեն:

Իբրև նահատակուած Արեւելքի մէկ զաւակն և իբրև Ֆրանսական քաղա-քացի՝ կը դիմեմ իմ ներկայ հայրե-նիքիս Արտաքին գործոց նախարա-րին և նախարարականին, իր հօր միջամտութիւնը խնդրելու համար, որպէս զի վերջ տրուին թուրքերու կողմէ կատարուած բարբարոսու-թիւններու: Ինչ պիտի լինի ար-գիւտ ասիական խաղաղ բնակչու-թեան վիճակը՝ երբոր պարտուած թուրք խուժանը փոքր Ասիա պիտի մտնէ: Ինչ պիտի լինի մանաւանդ վիճակը թշուառ Հայերու, որոնք տա-րինեմք ի վեր դժնդակ ու կանոնա-ւոր ջարդերու առարկայ դարձած են:

Արդ, Տեառ նախարար, Ձեր մար-դասիրական զգացումներուն կոչ ընե-լով կը խնդրեմ, որ հաճիք պէտք եղած ազգու միջոցները ձեռք առ-նել՝ հայ ժողովրդին սպանացող ջարդերու առջին ասնելու համար: Արեւելքի քրիստոնէաներն իրենց աչքերը յառած են քաղաքակիրթ Եւրոպային և մասնաւորապէս Յիւստ-տային որ բոլոր ճնշուած ժողովուրդ-ները վեհանձնօրէն պաշտպանած է միշտ: Անոնք իրաւունք ունին իրենց կեանքին պաշտպանութիւնն ու փըր-կութիւնը սպասելու եւրոպական պե-տութիւններէ, որոնք ստորագրած են Պէրլինի դաշնադրութիւնը և որոնք կարող են արգելել արիւնի հոսումը:

Պատիւ ունիմ, Տեառ նախարար, Ձեր ամենախոնարհ և ամենահաւա-տարիմ ծառան ըլլալու:

Կ. Յ. ԲԱՄԱԼԵԱՆ
Տնօրէն

Հայերէն «Բանասէր» հանդէսի

Ա. Տեառ

Տեառ նախարար Արտաքին գոր-ծերու Ֆրանսական Հանրապետու-թեան.

Կ. պօլսէն նոյ. 7ին հեռագրուած է Ֆրանսական օրաթերթերին:

«Հայ շրջանակներն ու պատրիար-քարանը սաստիկ մտատանջութեան մէջ են Կ. պօլսի և ասիական թիւր-քիայի իսլամների տրամադրութիւն, ներին համար: Կը վախցուի որ իրենց վրէժխնդրութեան առաջին

դոհեր կը դառնան Հայերը և կը վերահսկին Ապաւիլ Համիտի օրով թիւրքերի մէջ եղած կոտորածները և աւելի վերջերս Ատանաի մէջ եղածները:

Հայ համայնքը յոյս ունի տերու-թիւններ պաշտպանութեան վրայ և կը ցանկայ որ չմոռցուի այն բո-ղէին երբ պատերազմէն յետոյ նո-րեն մէջտեղ պիտի դուրս բարե-նորոգումներ խնդրել, որոնք միայն կրնան ապահովել կայսրութեան ոչ-թիւրք ժողովուրդներին ոչ միայն հանգստութիւնը, այլ նոյն իսկ դո-յութիւնը: Առ այժմ, Հայերը կոչում կընեն Եւրոպային և մասնաւորապէս Յիւստատի որպէս զի զոհ չլինին պա-տահելիք վրիժառութիւններին:»

ՀԱՄԱՌՈՏ ՏԵՂԵԿԱԳԻՐ

Առումնական եւ ճիւղական Մատակարարութեան Վանք

ԵՐԱՄԱՆ ՎԱՐՃԱՐԱՆԻՆ

Շրջան Լ.Դ. (1911 օգոստ. 1-1912 յուլ. 31.)

1. Նախորդ Լ.Դ. շրջանը փակուած օրը դպրոցի աշակերտաց թիւն էր 304, իսկ վերջացող Լ.Դ. շրջանի փակումին՝ 343: Նորեկ աշակերտաց թիւը եղած է 92. իսկ պակասեցրուել՝ 53. Այս պակասեցրելն 16ք առիցաւ տարուայ շրջանաւարտներն են, 6ք Նորարաց վար-ժապետանոց, 3ք ուրիշ դպրոց և 10ք ուրիշ քաղաք կամ գիւղ քաջած են, 17ք գործի անցած (չատեր դպրոցիս վարչութեան խորհրդով) և 1ք մեռած է:

2. Դպրոցիս տասնամեայ ծրագրին տրամադրած կարգերէն կը պահպնե-ր միայն Առումն.ի 2. դասարան, որով այս տարի շրջանաւարտ չուենացած: Առումն.ի Ա. դասարանը իր կցորդ ու-նեցնելով, կարգերու թիւը նորէն 10 եղաւ: Աշակերտներէն 193ք կը պատ-կանէին Առումն.արանի և 150ք Նախա-կրթարանի կարգերուն:

3. Այս 343 աշակերտներէն 299ք թո-շակաւոր են (մեծագոյն մասը շատ նուազ թուականով), 3ք Նոր-Նախիջե-ւանցի բարեխիւսաւոր իման Պոպովի սա-ներն են և 41ք Ժրիալաթ են (հրաժա-րածներէն շատեր ալ ձրի էին):

4. Դասարան չփոխող աշակերտաց թիւն է 58: Ոչ մի դասէ բացակայու-թիւն չուենացող 45:

5. Լ.Դ. շրջանի ուսուցչ. խումբը կը կազմէին 13 միայուն և 4 երթեկ ու-սուցիչներ:

6. Լ.Դ. շրջանն սկսաւ 911 օգոստ. 14ին տարեկան հանգիստով մը և փակ-ւեցաւ 912 յուլիս 8ին: Աւելացած 218: դպրոցական օր, 1 ընդհանուր աշակեր-տաց հետ շրջադարձութեան օր և ներ-քին հանգիստներու օրեր՝ կաղանդի և ուրիշ առթիւներով:

7. Մեր դպրոցական տարին բաժնե-ւած է երկու կիսամեակի և ամէն տեղա-մին ալ վիճակացողներ կը տրուին... (1)

8. Տաս դասարաններու մէջ աւան-դուած դասերու տարեկան համադու-մարն է 10.381 և շաւանդուածներուն՝ 223: Առումն.արանի 6 կարգեր ունե-ցած են չարաթ 32-34ական, իսկ նախա-կրթարաններ՝ 23-28ական ժամ դաս:

9. Լ.Դ. շրջանի մէջ ունեցած ենք 38 ուսուցչական ժողով և 21 փորձնական դաս:

10. Մոյն շրջանի մէջ դրական նուէրներ եղած են մէկ մէկ օրինակ Առաքելի,

(1) Այստեղ գրուած բառերը չկարգա-ւելու համար չկրցանք տղել:

ԻՄԲ.

— Մակեդոնացի կամաւորները
ուրիշ գումարաակներ նշոյեմբեր 4-ի
աւաւտ Սոփիան ճանաչ, կ'ան
պատերազմի դաշտը կըթալու ճա-
մար : Ժողովուրդը կ'ցցէի ազա-
կաներով ճանապարհ չէրաւ զի-
նք :

Առանց մէջ կային Հայ կաթաւոր-
ները ինկաւորներ և մի քանի Ռուսեր :
— Նիւ Եւրոքի յունական հիւպա-
տոսը հեռագրած է թէ 10.000 յոյն
կաթաւորներ և պահեստի զօրքեր
հանրայն երան Նիւ Եւրոքէն և 5.000
ալ Սան Տրաքիսքոն կուգան :

— Փարիզի « Մադէն » լրագրի
կ' պօլիտիկայիցը կը գրէ թէ
Քեմալի փաշային հետ տեսնուած
առանձին վեղերը լացեր է երբ
իմացեր է թէ ալ տարակոյս չկայ
օսման հանգիստը իրաւունքը եղած
լինելուն վրայ : « Լեւի կընտրեցի մե-
ռած լինել » ըսեր է և Տրաքիսքի
թուրքները հայցեր է :

— Սուլթանը մերժեց է վաւե-
րագրուել նախարարական խոր-
հրդի որոշումը՝ Ապաիւ Հաժիմը
Պրուսա տեղափոխելու մասին : Սուլ-
թան Մէհմետ կոչէ իր եղբայրը
նախկին վեհապետի մը արժանաւա-
յն կերպով պահել Պէլլեպոլիսի մեծ
պալատին մէջ :

— Փարիզի « Յիվա » լին. Լ-ն
տոնեան թղթակիցը կը գրէ թէ
Հոնտոնի բարձր շրջանակներին մէջ
կը խորհին որ ալ պէտք է թիւրքե-
րը քաջութիւն երթան Եւրոպայէն :
Կ' պօլիտիկա Սալանիկը միջազգային
քաղաքներ դարձանելու խօսքեր կը
լինին :

— Բազմաթիւ իսլամ ընտանիքներ
խումբ խումբ փախչելով եւրոպական
թիւրքիսէն կապառտանին Կ' պօլիտի-
կան մէջէն ալքատները կը ղըր-
կուին փոքր-Ասիա որ տայ չորհուր
հաստատուն :

ԿԱՑՈՒԹԻՒՆԸ Կ. ՊՕԼՍԻ ՄԷՋ

Պետերբուրգէն, Պէրլինէն և Պուք-
րէշէն վերջերս եկած հեռագրերէն
զորոյնքը կը յիշեն թէ Կ. պօլիտի մէջ
հրդեհ, կոտորած և կողպուտ եղած
է. բայց այդ զորոյնքը պաշտօնապէս
հաստատուած չեն դեռ :

Ամէն պարագայի մէջ՝ սա յայտնի է
որ մեծ երկիւղ կը տիրէ Կ. պօլիտի
մէջ : Մեծ տէրութիւններէն զատ՝
Ռուսիայի և Հոլանտա ալ Բ. Դրան
թողտուութեամբ զրահաւոր նաւեր
դրկած են Կ. պօլիտ, իրենց հպա-
տակները պաշտպանութեան համար :
Ինչպէս հեռագրերն իմացուցած է,
մեծ տէրութիւնները դեռ պահուցող
Բէրլին զանազան մասերի բաժնած են
իրենց մէջ, իրենց ծովային զօրքերը
պաշտպանութեան տակ դնելու հա-
մար, որոնք անմիջապէս ցամաք պի-
տի իշխեն եթէ դէպք մը պատահի :

— Լուր տարածուած էր թէ սուլ-
թանը իր պալատականներէ հետ փա-
խած է Պրուսա. բայց այդ լուրը չը-
հաստատուեցաւ : Բեամիլ փաշան
ըսեր է « Մադէն » թղթակցին թէ
« Սուլթանը կը նախընտրէ իր պալա-
տի մէջ սպաննուել, ինչպէս որ ես ալ
իմ աշխատութեան սենեկին մէջ, քան
թէ Կ. պօլիտը թողուլ և վախչիլ » :

— Դժբաղդութիւնը կատարեա
լինելու համար գօշերա ալ երևան
եկեր է Կ. պօլիտի մէջ :

ՄԵԾ ՏԵՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐԸ ԵՒ ԹԱԻՐԻՅԱՆ

Ինչպէս հրատարակած էինք նա-
խորդ թիւով, Տրաքիսքի արտաքին
գործերի նախարար Տ. Փուանքարէ
մերժած էր միջամտութեան (interven-
tion) և զինադադարի համար թիւր-
քիսի խնդրանքը : Թիւրքիսա այո
անգամ Տրաքիսքի ինչպէս և Անգ-
լիսի միջնորդութիւնը (mediation)
խնդրած է խաղաղութեան համար :
Տ. Փուանքարէ միւս տէրութիւննե-
րին ալ հայորդեալ լինելով թիւրք
կառավարութեան խնդրքը, բա-
նակցութեան առարկայ եղած է
իրենց միջև :

— Իտալիայի արտաքին գործերի
նախարար մարքի Սան Ճիւլիանո որ
Պէրլին կը գտնուի այժմ, տեսակ-
ցութիւններ ունեցաւ Վիլհելմ կայս-
րին և իր նախարարներէ հետ : Կըս-
ւի թէ մասնաւորապէս Ալպանիա
մասին խօսուած է, այդ նկատմամբ
կատարեալ համաձայնութիւն գոյա-
ցունելու համար երբեակ դաշնակցու-
թեան միջև. տեսակցութիւններին մաս-
նակցած է Աւստրիական արտաքին
պաշտպան Կայսեր Սե. Արթուր պա-
տմանը տուեալ է մարքի Սան Ճու-
լիանին :

— Պէրլինէն տրուած հեռագիր մը
կը կարծէ թէ մեծ տէրութիւնները
պիտի համաձայնին պարզապէս պալ-
քանեան տէրութիւններին հաղորդե-
լու Բ. Դրան խնդրքը :

ԱՌՍՏՐԻԱ ԵՒ ՍԵՐԳԻՅԱ

Ընդհանուրի ուշադրութիւնը մի
քանի օրէ ի վեր պատերազմական
դժոխութիւններէ աւելի դիւանա-
պիտական բանակցութիւններին վրայ
դարձած է : Ձեռքին բաղդը արդէն
որոշուած է. թիւրքիսա չարաչար
պարտուած և 230,000 զօրքերէ բաղ-
կացած իր բանակի %65-ը ոչըն-
չացած է. ձայնածն ալ՝ ռազմագէտ-
ները կարծիքով արժեք մը չեն երկա-
ցունել և Պուլկարներն այսօր վաղը
հաւանօրէն կը մտնեն Կ. պօլիտ :

Բայց պատերազմական գործողու-
թիւնները վերջանալէն յետոյ ալ
ծանր դժուարութիւններ երևան պի-
տի քան թիւրքիսի ժառանգութեան
բաժանման առթով, թէև պալքա-
նեան տէրութիւններն իրենց զրաւած
տեղերի եթէ ոչ ամբողջը գէթ մէկ
կարեւոր մասը պիտի իւրացունեն ան-
շուշտ : Այժմ հորիզոնին վրայ սեւ ամպ
մը սկսած է երևիլ Աւստրիական
ըրիսի կողմէն որ չուզեր որ Սերպիան
յառաջանալով դէպի Ալբանական ծո-
ղը նաւահանգիստ ունենայ այնտեղ.
Բայց Սերպիան ալ իրենց պետական
պահպանութեան համար կենսական

կէտ մը համարելով այդ, կը շարու-
նակեն յառաջանալ դէպի Ալբանական,
իրենց նպատակ ունենալով դրաւել
Տիւրքիսի նաւահանգիստը : Աւս-
տրիա դեռ իր զօրքերով չարգիւր
Սերպիայի այդ յառաջանալը :
Բայց ինքի յարուցած է և կառա-
շարկէ որ Սերպիան ալ Պուլկարներին
հետ եգէտան ծովին մէջ իրենց նա-
ւահանգիստ ընտրեն, Ալբանական
թողուլ Աւստրիային և Իտալիային քա-
նի որ Աւստրիա կուզէ իր հովանա-
ւորութեան տակ ունենալ Ալպանիան :

Խնդիրը կը վախճուի որ սուր կեր-
պարանք առնէ որովհետեւ եթէ Աւս-
տրիա ուզէ ճնշուած բանեցունել Սեր-
պիայի վրայ, Ռուսիա պաշտպան պի-
տի կանգնի Սերպիայի և գուցէ մի-
ջազգային խառնակութիւն մը ծագի,
որի առաջն առնելու համար համա-
ձայնութեան մը գաղութաբէր ըլլա-
լինին մեծ տէրութիւնները կողմէն և
առաջաժամկէտութեան յոյսեր կերեւին
Պուլկարի Թէրօտիսանտ ցարն ալ ըս-
կըսած է դիւանագիտական միջոցնե-
րով աշխատիլ այդ մասին համաձայ-
նութիւն մը գոյացունելու Աւստրիայի
և Սերպիայի միջև :

ՕՍՄԱՆԵՆ ՆՈՐ ՆԱԽԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆԸ

Մեծ վեղեր Քեմալի փաշայի կաղ-
մած նոր նախարարութեան մասին
մի քանի անգամ տեղեկութիւն տուած
էինք նախորդ թիւին մէջ, հեռագրե-
րէն փութացուցած լուրերին համա-
մաս : Այժմ Կ. պօլիտ լրագրիւններէն
առնելով կը հաղորդենք նոր նախա-
րարութիւնը կազմող բոլոր անդամ-
ները ցանկը որ հետեւեալն է.

Քեմալի փաշա՝ վարչապետ, Ճեմա-
լետին էֆենտի՝ շէյխուլիսլամ, Նա-
զմ փաշա՝ պատերազմական նախա-
րար, Գարիբէլի Նորատունկեան էֆեն-
տի՝ արտաքին գործերի, Բէշիտ պէյ-
նէրքին գործերի, Սալիհ փաշա՝ ծո-
վային փոխ-նախարար, Արիֆ Հիւ-
մէթ փաշա՝ գաղական, Բէշիտ փաշա՝
երկրագործական, Ապիւրրահման
պէյ՝ ելեմական, Մէհմետ Շերիֆ
փաշա՝ կրթական, Ջիւս պէյ՝ հան-
րային շինութիւններ, Ջիւս փաշա՝
էլեգիֆի և Միւղիլիսի պէյ՝ թղթա-
տարական :

Ինչպէս կը տեսնուի, նոր գահակի
մէջ մէկ Հայ և մէկ Թոյն նախարար
կայ :

ԾԱՆՈՒՑՈՒՄՆԵՐ

Essai sur l'Histoire de la LITTÉRATURE
OTTOMANE, par K. J. BASMADJIAN, Offi-
cier d'Académie, Directeur de la revue armé-
nienne « Banastir », Membre de la Société
Asiatique de Paris et de la Société Philologi-
que de Paris. 1910. Imprimerie V. et H. Der-
Nercessian, Constantinople. Prix 6 fr. Chez
l'Auteur, 9, rue Gazan, à Paris et à la Li-
brairie B. Balentz à Constantinople.

(Տիւրքիսական մեծ ծառայութիւն
մը մատուցած է հրատարակելով Օսմա-
նեան գրականութեան այս Պատմութիւ-
նը որ թէև համառոտ և ամփոփ ոճով
տեղեկութիւններ տրուած են թիւրք

գրագէտներին և իրենց գործերի վրայ,
բայց շատերի համար բոլորովին նորոճ-
թիւններ են առոնք : Մենք Հայերու որ
թիւրքերին հետ միասին կապրինք, մեր
մէջ շատ քիչեր ունինք որ կը ճանչեն
թիւրք գրականութիւնը՝ և անոր պատ-
մութիւնը. արդէն մեր դրացի թիւրքերն
ալ բնաւ չեն դիտար ոչ մեր գրականու-
թիւնը և ոչ մեր պատմութիւնը. և այս
իրար ճանչնել, իրար չհասկնալն է որ
թիւրքերայնակ ազգութիւններին միջև
կատարեալ հաւերաշխութեան արգելք-
ներէ մին եղած է : Տիւրքիսական
որի այս ութամս 254 երեսներէ բաղ-
կացած երկասիրութիւնը դիւրացնելու
համար Ն. Բ. Իշխան Սապահետտին անոր
արամադարութեան տակ դրեր է իր հոգի
գրողարանը, գրէթէ միջազգայնացած
Փրանսերէն լեզուով կը ծանօթացնէ օսմ.
գրականութեան պատմութիւնը և այդ
ծանօթութենէն մասնաւորապէս կրնան
օգտուիլ թիւրքիսական Հայերն ալ) :

ԺԳ
ՄԻ ՊՈՒԼԿԱՐ ՀԱՅՐԵՆԱՍԷՐ
(ԶԱՔԱՐԻԱ ՍԹՈՐԱՆՈՎ)
ՅՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԲԱՐԳՄԱՆԵՑ
ԳՆՐՅԵՑ ՓԻՐՔՈՒԳԱՆԵՆ
1894

1 ֆրանկ և 40 սանթիմ :
Տարածելու համար մեծ քանակու-
թեամբ առնողներին 25 % զեղչ կը
լինի :
(Պարսկաստանի Հայերին համար
1 ֆրանկ է) :

ԱԶԱՏԱՄԱՐՏ

Օրաբերք

	տարեկան վեցամսեայ
Կ. Պօլիս.....	75 դրուշ 40 դրուշ
Գաւառները...	100 » 50 »
Ամերիկա.....	6 տուար 3 տուար
Ուրիշ երկրներ	30 ֆրանք 15 ֆր.
Հասցէ՝ Rédaction du journal AZA-TAMART.	
Constantinople (Turquie):	

ԱՇԽԱՏԱՆԲ
Լրագիր հասարակական, տնտեսական
և քաղաքական
Տարեկան բաժնորդագինն է թիւրք-
քիա 15 դրուշ, Ամերիկա 1 1/4 տուր. և
ուրիշ ամէն տեղեր 6 ֆր. : Հաս-
ցէն Rédaction du journal ACHKHA-
DANK. à la librairie S. Tokadjian.
SMYRNE (Turquie)

Եղիազար Մոսրատեան Բենակեան
Պատմութիւն Արշակ Բ. և անոր Պապ
որդուն (Հայոց պատմութեան մէկ
կարեւոր կէտին վրայ քննադատական
տեսութիւն մ'է որի համար Մ. Աղա-
բէկեան գրած է թէ « Հեղինակին այդ
ձեռնարկութիւնը պատիւ է բերում
իրան և այն ազգին, որին պատկանում
է պատմութիւնը ») : 2 ֆր. 50

SETH. J. MESROVP History of
the Armenians in India From the
earliest times of the present day).
5 fr. 50

ՏԵՐԵՆ-ԲՈՒԴԻՐ
Փ. ՓՐԱՆՍԵՐԵՆԷ ԲԱՐԳՄԱՆԵՑ
ՄԱՐՏԵՐԸ
Հայերէն տպարան Մ. Փարսկալեանի
Le Gérant: François CARRIERE
Marseille. — Imprimerie du Midi